

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU COMBATEREA DISCRIMINĂRII

AUTORITATE DE STAT AUTONOMĂ

HOTĂRÂRE nr. 423
din data de 20.05.2020

Autosesizare nr: 9A/01.08.2019 conexată cu dosar 307/2020

Nr. petiție: 2559/05.04.2020

Petent: Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării,
Reclamat:

Obiect: lezarea demnității simpatizanților și membrilor PSD prin folosirea apelativului „*ciuma roșie*”

I. Numele, domiciliul sau reședința părților

Numele, domiciliul, reședința sau sediul reclamatului

1. – sediul PNL din București, str. Alea Modrogan, nr.1, sector 1
- 2.

II. Obiect și descrierea presupusei fapte de discriminare

3. Colegiul director al CNCD s-a autosesizat în conformitate cu prevederile art. 13 din Procedura internă de soluționare a petițiilor și sesizărilor, publicată în M.Oficial nr. 348/06.05. 2008 cu privire la posibila faptă de discriminare instituită prin declarațiile d-lui europarlamentar Rares Bogdan, prin care se adresează cu apelativul „*ciuma roșie*” unei mari categorii de cetățeni români, cu ocazia mitingului din data de 10 august 2019 pentru lansarea candidaturilor din partea PNL pentru alegerile europarlamentare, la Timișoara, într-o emisiune televizată.

III. Procedura de citare

4. Prin adresa înregistrată cu nr.4518/02.08.2019, a fost citat dl Rareș Bogdan pentru data de 04.06.2018. Procedură legal îndeplinită.

IV. Susținerile părților

Susținerea CNCD

5. CNCD reține că adresarea cu apelativul „*ciuma roșie*” a fost făcută în public, la lansarea candidaturilor din partea PNL pentru alegerile europarlamentare, la Timișoara, în fata unui numar mare de persoane (miting), situație preluată în cadrul unor emisiuni TV difuzate la ore de maximă audiență și susținută de către formatori de opinie, și sunt de natura a aduce atingere demnității și convingerilor simpatizanților/votantilor PSD.

Reclamatul revine de nenumarate ori cu utilizarea acestei expresii în mediile de socializare

(facebook), fapta fiind savarsita in foma continua, ultima data fiind utilizata expresia in 02 mai 2020, când afirmă: „PSD este *ciuma pentru prezentul și viitorul acestei nații.....Cu Dumnezeu inainte! România fără PSD, un partid condus de trădători și de infractori.*”

6. Acest comportament poate avea ca efect influentarea publicului in scopul schimbarii ordinii constitutionale, in scopul divizarii societatii.

7. Asocierea PSD cu acest slogan este una foarte gravă, având in vedere faptul ca expresia „*ciumă roșie*” a fost folosită de , (cel care a condus Ministerul de Stat pentru Informarea Opiniei Publice si Propaganda, Ministerul Propagandei celui de-al Treilea Reich – „Reichsministerium fur Volksaufklarung und Propaganda”) si de , cunoscut ca „una dintre eminențele cenușii ale economiei naziste și ale acțiunii de spoliere a averilor evreiești, membru de partid din 1926, care scrie în 1930 un pamflet intitulat „Die Rote Pest” pentru a exprima ura față de alte nationalități și față de comuniști.

8. Asemeni multor cetățeni ai Romaniei si in calitate de nepoată a unei personalități liberale din administrația publică locală (primar in două mandate, prieten cu mare om politic din Partidul Liberal, Ionel Brătianu, de formație social-liberală), membra a Colegiului director - autoare a autosesizării, s-a simțit lezată de aceste afirmatii care jignesc orice persoană cu drept de vot. Sloganul utilizat este discriminator cu atât mai mult cu cât reclamatul este europarlamentar din partea României la Uniunea Europeană. Indiferent din ce partid face parte, acesta reprezintă România, deci și pe cetățenii români cu alte convingeri politice decât ale PNL, cărora le atinge demnitatea prin utilizarea sloganului „*ciuma roșie*”.

Susținerea reclamatului

9. Prin punctul de vedere depus cu adresa nr.5297/12.09.2019, reclamatul arată că niciodată nu s-a adresat simpatizanților PSD cu apelativul „*ciuma roșie*” ci și-a manifestat înțelegerea față de ei și de opțiunea lor politică, afirmând că îi consideră, eventual, insuficient informați. De asemenea, reclamatul susține că a afirmat public, de nenumărate ori, că îi sunt necesare doar 10 minute pentru a convinge un alegător PSD să voteze PNL, atitudine din care rezultă respectul pentru capacitatea de înțelegere a electoratului de stânga.

Reclamatul menționează că nu a manifestat nicio intenție de excludere, restricție, înlăturare a recunoașterii exercitării dreptului de a alege, apreciere negativă față de electorat pe baza convingerilor acestuia și că este un militant pentru respectarea drepturilor recunoscute de lege în domeniul politic, economic, social sau cultural, respingând orice încălcare a unui drept sau a unei libertăți fundamentale.

10. Sintagma „*ciuma roșie*” a fost folosită în cadrul întâlnirilor electorale și a unor apariții în media ca vehicul de persuasiune referitor la care consideră că se circumscrie declarațiilor politice care folosesc satira. Nu poate fi considerat că a adus atingere onoarei sau demnității alegătorilor PSD, deoarece nu a candidat împotriva lor iar cu privire la demnitatea și onoarea liderilor PSD, afirmă că semnificația celor două concepte are legătură cu autoritatea morală, considerația, integritatea, cinstea, corectitudinea, prin urmare, nu este aplicabil art. 2 alin 1) din O.G 137/2000.

11. Reclamatul arată că nu a urmărit să intimideze, umilească, sau să ofenseze cetățenii care votează, ci să pună la colț o singură categorie, pe care dorește să o discrimineze: „*hoții*” și își rezervă dreptul de a face petiție față de autorul prezentei autosesizări.

V. Motivele de fapt și de drept

12. În fapt, Colegiul director este chemat să se pronunțe asupra limitei libertății de exprimare și încălcarea dreptului la demnitate umană fiind supuse analizei afirmațiile părții reclamate, care au avut loc în cadrul lansării candidaților PNL pentru alegerile europarlamentare, la Timișoara.

13. În drept, în soluționarea prezentei sesizări, apreciem că sunt incidente următoarele texte de lege:

- art. 10 și art. 14 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale;
- art. 1 alin. (3), art. 16, art. 29 și art. 30 din Constituția României, revizuită în 2003;
- art. 2 alin. (1) și art. 15 din O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare (în continuare O.G. 137/2000).

14. Colegiul este chemat să se pronunțe asupra raportului dintre libertatea de exprimare și dreptul la demnitatea persoanelor, interzicerea discriminării raportată la aprecierile reclamatului, obiect al prezentei autosesizări. Analiza urmărește să stabilească dacă în acest caz s-a depășit limita libertății de exprimare și, în consecință, se impune o ingerință a statului prin aplicarea unei măsuri proporționale cu scopul urmărit.

15. Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, pentru a fi acceptată o ingerință în dreptul de exprimare, aceasta trebuie

- **să fie prevăzută de lege** (care la rândul ei trebuie să îndeplinească anumite calități: să fie previzibilă și accesibilă),
- **să urmărească un scop legitim,**
- **să fie necesară într-o societate democratică și**
- **să fie proporțională cu scopul urmărit** (Corneliu Bârsan, *Convenția europeană a drepturilor omului*, vol. I. Ed. C.H. Beck, București, 2005, p. 769-801).

Ingerința să fie prevăzută de lege

16. Prima cerință, cea a existenței unei prevederi legale, care să reglementeze ingerința statului în exercitarea dreptului libertății de exprimare este îndeplinită de art. 2 alin. (1) coroborat cu art. 15 din O.G. 137/2000. Totuși, se apreciază că acest text de lege trebuie coroborat cu art. 2 alin. (8) din O.G. 137/2000 potrivit căruia *„prevederile ordonanței nu pot fi interpretate în sensul restrângerii dreptului la libera exprimare, a dreptului la opinie și a dreptului la informație”*. Se apreciază că **ambele texte normative sunt previzibile și accesibile**, deși protejează o valoare fundamentală într-o societate democratică și sunt noțiuni care au și un caracter abstract.

Ingerința să urmărească un scop legitim

17. Raportat la **scopul legitim urmărit** prin posibila ingerință a statului în libertatea de exprimare se urmărește protejarea demnității umane a tuturor membrilor și votanților Partidului Social Democrat, având în vedere că prin folosirea sintagmei *„ciuma roșie”* se face trimitere directă la PSD.

18. Protecția demnității unor grupuri constituie un scop legitim într-o societate democratică. Pentru a se produce o atingere, încălcare a demnității umane, ca drept constituțional protejat, declarațiile, obiect al prezentei autosesizări, ar trebui să întrunească elementele:

- un comportament manifestat în public, având caracter de propagandă sau de instigare la ură pe criteriul etnic și religios,
- ori un comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare îndreptate împotriva unui grup de persoane legat de apartenența la un grup etnic și religios – astfel cum prevede art. 15 din O.G. 137/2000, republicată.

19. Colegiul director constată că primele două condiții (să existe o prevedere legală și să se urmărească un scop legitim) pentru a fi acceptată o ingerință a statului sunt îndeplinite.

Necesitatea ingerinței

20. Rămâne de competența Colegiului director să stabilească dacă interferența în libertatea de exprimare „este necesară într-o societate democratică”.

21. În acest demers, Colegiul director analizează dacă există motive *„relevante și suficiente”* care să justifice ingerința în libertatea de exprimare din perspectiva unei *„nevoi imperioase” („pressing social need”)*.

22. Identificarea unei „*nevoi imperioase*”, respectiv necesitatea oricărei restricții privitoare la exercițiul libertății de exprimare trebuie să fie stabilită într-o manieră convingătoare, iar **autorității naționale îi revine atributul evaluării existenței unei „nevoi imperioase” susceptibile de o anumită marjă de apreciere** (Corneliu Bârsan, Convenția Europeană a drepturilor omului, Comentariu pe articole, Vol. I., Ed. All Beck, București, 2005, pag. 801.)

23. În conformitate cu principiul subsidiarității, statele membre dispun de o „*margină de apreciere*” în stabilirea limitării libertății de exprimare. Autoritățile statelor membre au un contact direct și permanent cu realitățile sociale și sunt primele care se pronunță asupra existenței unei „*nevoi sociale presante*”. Marginea de apreciere se va stabili potrivit standardelor minime ale CEDO. (vezi Handyside v. United Kingdom par. 48 și par. 49).

Elemente luate în considerare la stabilirea necesității ingerinței statului în libertatea de exprimare

24. În scopul de a determina dacă declarația obiect al prezentei sesizări constituie un discurs de ură, Colegiul va examina: **obiectivul urmărit de către partea reclamată, contextul în care a avut loc, conținutul afirmațiilor, rolul în societate al persoanei, autor al afirmației.**

Obiectivul urmărit de reclamată

25. Obiectivul urmărit de partea reclamată este important: a dorit acesta să disemineze opinii legate de o anumită comunitate politică ori a urmărit doar informarea asupra unui subiect de interes public (vezi Jersild c. Danemarca). În acest punct, Colegiul director nu analizează intenția de a discrimina a părții reclamate, acest aspect nu are relevanță în stabilirea unei fapte de discriminare.

26. Colegiul apreciază că, în speță, declarațiile părții reclamate au reprezentat preluarea unui slogan, manifestată cu o nuanță critică, în niciun caz cu o trimitere la ideea unui slogan fascist, deoarece „*ciuma roșie*” în percepția publică nu face trimitere la fascism. Prima asociere între Partidul Social Democrat și sintagma „*ciuma roșie*” a fost făcută la unul din protestele care au avut loc în Piața Victoriei. Ori, dacă analizăm contextul, momentul și persoanele care au scandat această sintagmă nu au analizat din punct de vedere istoric substraturile pe care această sintagmă le-ar avea.

27. Din analiza substraturilor pe care această sintagmă le generează, Colegiul Director reține că suntem în prezența unor etichetări politice, prin care se acuză un element totalitar al unei doctrine politice. Termenul de „*ciuma roșie*” a fost inventat de un regim totalitar pentru a acuza un alt regim totalitar (fasciștii au acuzat comuniștii).

28. Sintagma „*ciuma roșie*” nu este un simbol nazist interzis, așa cum este svastica, salutul nazist, uniforma nazistă sau negarea holocaustului. Acestea din urmă, sunt indubitabil, simboluri cunoscute în public, de notorietate care sunt interzise și care fac trimitere la regimul fascist.

29. Prin uzitarea în societate a expresiei „*ciuma roșie*” se critică un tip de organizație politică și un regim totalitar.

Contextul în care a fost făcută afirmația

30. Afirmațiile făcute de către partea reclamată au avut loc în cadrul lansării candidaților PNL pentru alegerile europarlamentare, la Timișoara.

31. Întrebarea ar fi dacă aceste aprecieri erau necesare în contextul lansării candidaților la alegerile europarlamentare?

32. Astfel, Colegiul constată faptul că în prezenta cauză nu s-a depășit sfera caracterului politic, având în vedere că această sintagmă a fost preluată și folosită de către partea reclamată ca o critică la adresa Partidului Social Democrat, dar recomandă totuși părții reclamate să evite pe viitor astfel de afirmații și aprecieri, care pot suferi interpretări eronate.

Conținutul afirmației

33. Adresarea apelativului „*ciuma roșie*”, cu referire la PSD, la lansarea candidaturilor din partea PNL pentru alegerile europarlamentare.

Modul în care au fost făcute afirmațiile

34. Colegiul director apreciază că exprimarea folosită referitor la urmărirea intereselor politice, nu este cea mai fericită, putând conduce la generalizări și etichetări, însă, în context, afirmația nu este de natură a atinge o limită prin care să se încalce un drept fundamental, **încât dreptul la libertatea de exprimare să devină secundar.**

35. Una din principalele caracteristici ale democrației constă în posibilitatea pe care ea o oferă de a rezolva prin dialog, fără a se recurge la violență, problemele pe care le are de soluționat un stat, **chiar și atunci când acestea sunt extrem de dificile sau stânjenitoare, iar democrația se „hrănește” din libertatea de exprimare**”. (ibidem, pct. 66). Marginea de apreciere a statelor este semnificativ redusă (îngustă) atunci când autorul declarației este o personalitate, opiniile formulate având un larg impact.

36. Totuși, o ingerință a statului în această speță, prin constatarea și sancționarea faptei ca fiind o formă de discriminare, deci limitarea libertății de exprimare, ar constitui un exces, o limitare nejustificată, o măsură neproportională în raport cu pericolul social al faptei și cu scopul urmărit. **O ingerință a statului ar fi fost justificată dacă ar fi existat orice element de incitare expresă la ură pe criteriul libertății de conștiință și al apartenenței etnice.**

37. Reiterăm faptul că este esențial pentru persoanele publice, ca atunci când se exprimă în public, să manifeste o responsabilitate corespunzătoare poziției lor, chiar dacă în situația de față, partea reclamată a preluat un slogan auzit în spațiul public.

Concluzii

38. Colegiul director, reiterează faptul că libertatea de exprimare constituie valoarea fundamentală a unei societăți democratice și plurale. Din această perspectivă, libertatea de exprimare are un rol substanțial în rândul drepturilor fundamentale cuprinse în Constituție și constituie trunchiul comun pentru exercitarea drepturilor fundamentale din sfera comunicării. În această sferă se includ: dreptul la libertatea presei, dreptul la libera exprimare a creațiilor artistice sau cele din zona literaturii, libertatea de predare a științei și libertatea creației. De asemenea, de acest trunchi comun se leagă și libertatea conștiinței, a religiei și libertatea de întrunire. Acest grup de drepturi asigură participarea avizată a cetățeanului la procesele sociale și politice. **Exprimarea liberă a opiniilor și credințelor, chiar și a celor nepopulare sau atipice, reprezintă condiția fundamentală a existenței unei societăți vii și capabilă de dezvoltare.**

39. În nenumăratele decizii asupra libertății de exprimare, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a arătat că acest drept „**acoperă nu numai informațiile și ideile primite favorabil sau cu indiferență ori considerate inofensive, dar și acele care șochează sau deranjează. Acestea sunt cerințele pluralismului, toleranței, spiritului deschis, fără de care nu există societate democratică.**” (CEDO, Lingens c. Austriei.).

40. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat, într-o formulă care este preluată aproape ca o clauză de stil în toată jurisprudența sa subsecventă în materie, că „**libertatea de exprimare, garantată de art.10 parag.1, constituie unul din fundamentele esențiale ale unei societăți democratice și una din condițiile primordiale ale progresului societății și împlinirilor personale. Subiect al paragrafului 2 al Articolului 10, Libertatea de expresie include „nu numai informațiile și ideile primite favorabil sau cu indiferență [de opinia publică] ori considerate inofensive, dar și pe acelea care offensează, șochează sau deranjează. Acestea sunt cerințele pluralismului, toleranței și spiritului deschis, fără de care nu există societate democratică.”**” (CEDO, între altele, Lingens vs. Austria, Oberschlick vs. Austria, Sunday Times vs. U.K., Observer și Guardian vs. U.K., Castells vs. Spania, Thorgeirson vs. Islanda, Jersild vs. Danemarca, Goodwin vs. U.K., De Haes și Gijels vs. Belgia).

41. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a fundamentat necesitatea protejării libertății de exprimare în primul rând pe valoarea pe care acesta o reprezintă ca mijloc pentru a asigura buna funcționare a unei societăți democratice.

42. **În speța de față nu se impune interferența statului în limitarea libertății de exprimare, partea reclamată urmărind să sublinieze anumite aspecte apreciate ca negative.**

43. Trebuie avute în vedere stereotipurile, atât cele pozitive, cât și cele negative, atât de către societate în general cât și de către persoanele publice, rolul acestora fiind deosebit de important în formarea unei societăți care își respectă toți semenii săi, fără niciun fel de deosebire.

44. **Pentru considerentele de mai sus, având în vedere obiectivul urmărit de către partea reclamată, conținutul declarațiilor, contextul în care a avut loc, rolul în societate a persoanei, autor al afirmației,** constatăm că în speță „*nu este necesară într-o societate democratică*” o ingerință în libertatea de exprimare, fapta sesizată nu constituie contravenție potrivit prevederilor art. 2 alin. (1) și art. 15 din O.G. 137/2000, republicată. Cu toate acestea se recomandă părții reclamate, invitată în cadrul emisiunii, să evite exprimări de natură a duce la întărirea unor stereotipuri.

Opinie concurentă exprimată de Haller István:

45. În mare parte a Europei (și nu numai) democrația bazată pe confruntarea ideologiilor politice și a valorilor s-a transformat în promovarea unui populism ieftin. Acum 2500 de ani filosoful chinez Lao Zi, în **Cartea căii și a virtuții**, arăta că oamenii trebuie ținuti proști pentru a putea fi conduși ușor. Când am citit cartea la mijlocul anilor '80 nu credeam că această idee va deveni conducătoare în democrația de tip occidental al începutului de secol XXI.

46. Este trist când politicienii nu au mesaje reale către populație, încearcă să acapareze atenția prin sloganuri utilizate de trupele SS. Totul se reduce la propagandă, nu la discutarea fondului unor probleme reale. „Ciumă roșie”, „șobolani”: epitete utilizate față de oponentul politic. Jignesc inutil. Utilizând terminologia folosită de CEDO: „*nu contribuie la orice formă de dezbateră publică capabilă de a duce la un progres al relațiilor umane*” (ex. **Otto-Preminger-Institute împotriva Austriei**, nr. 13470/87, 20 septembrie 1994, § 49).

47. Este și mai trist că o mare parte a populației aplaudă la acest circ. Votează cu cei care reușesc să găsească cuvintele cele mai contondente, dar simple. Nu vor să vadă scrimă, vor luptă de stradă. Gladiatori, după care curge sânge.

48. Asta a ajuns politica în România. Și nu numai. Dar întrebarea la care trebuia să răspund cu ocazia deliberării: oricât de oribilă ar fi situația, afirmația reclamatului reprezintă discriminare? Întră în limitele libertății de exprimare? Din nou făcând apel la CEDO, trebuie să remarc: **Convenția „este un instrument viu”** care „*trebuie să se interpreteze în lumina condițiilor actuale*” (**Tyrer împotriva Regatului Unit**, 25 aprilie 1978, §31). Astfel marja de apreciere se modifică cu timpul, CEDO trebuie să țină cont de schimbările din societate (**Glor împotriva Elveției**, 30 aprilie 2009, §75).

49. În condițiile actuale din România (și nu numai) termenul de „ciumă roșie” nu iese din peisajul unei normalități cu care nu sunt de acord, dar pe care trebuie să-l constat și să accept cu mare tristețe.

50. Astfel afirmația analizată este protejată de prevederile art. 10 din **Convenție**. „*În lumina condițiilor actuale*”. Sau în întinericul acestor condiții.

Față de cele de mai sus, în temeiul art. 20 alin. (2) din **O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare**, republicată, cu 7 voturi „pentru” și unul „împotriva” ale membrilor prezenți la ședință,

**COLEGIUL DIRECTOR
HOTĂRĂȘTE:**

1. Faptele sesizate nu întrunesc elementele constitutive ale art. 2 alin. (1) coroborat cu art. 15 din O.G. 137/2000, republicată, declarațiile se încadrează în limitele libertății de exprimare prevăzute de art.2 alin.(8) din același act normativ.
2. O copie a prezentei hotărâri va fi comunicată părților.

VII. Modalitatea de plată a amenzii

Nu este cazul

VIII. Calea de atac și termenul în care se poate exercita

Prezenta hotărâre poate fi atacată la instanța de contencios administrativ, potrivit **O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea faptelor de discriminare, republicată și Legii nr. 554/2004 a contenciosului administrativ.**

Membrii Colegiului Director prezenți la ședința de deliberări desfășurată în data de 20.05.2020 au fost: ASZTALOS CSABA FERENC – Membru, DINCĂ ILIE – Membru, GHEORGHIU LUMINIȚA – Membru, HALLER ISTVÁN – Membru, JURA CRISTIAN – Membru, LAZĂR MARIA – Membru, POPA CLAUDIA SORINA – Membru (online), SANDU VERONICA TATIANA – Membru

Prezenta hotărâre va fi comunicată în baza Ordinului Președintelui CNCD nr. 138 din 24.03.2020.

**ASZTALOS CSABA FERENC
Membru Colegiul Director,
Președinte CNCD**

Data redactării: 24.08.2020

Redactată și motivată: Redactată: G.L/MM pct.1-11, Motivată pct: 12-44 ACF/AA

Opinie concurentă exprimată de Haller István

Notă: Hotărârile emise de Colegiul Director al Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării potrivit prevederilor legii și care nu sunt atacate în termenul legal, potrivit O.G. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea faptelor de discriminare și Legii 554/2004 a contenciosului administrativ, constituie de drept titlu executoriu.